

LBRIS

We know
books

F.M. **DOSTOIEVSKI**

Noți albe
Smerita

Traducere din limba rusă
NICOLAE GANE

LITERA
București

Întâia noapte

Era o noapte luminată, o noapte cum numai în tinerețe pot fi nopțile, iubitul meu cititor. Bolta însămânțată de atâtea stele, cerul scaldat într-o lumină atât de poetică – fără să vrei, te făceau, parcă, să te întrebi: pot oare trăi sub un astfel de firmament și oameni supărați, și făpturi cu toane rele? Desigur, iubitul meu cititor, e foarte tinerească și această întrebare – dea Domnul ca ea să se abată cât mai des peste sufletul tău! Vorbind despre feluriți oameni cu neazuri și toane rele, nu-mi pot uita starea sufletească pe care am avut-o în tot cursul acelei zile. O stranie melancolie începuse a mă chinui chiar din zorii zilei. Mi se părea că, deodată, pe mine, singuraticul, toți mă părăsiseră, că de mine toți se lepădaseră. Firește, oricine este în

drept să mă întreb: dar cine erau acei toți? Căci, bunăoară, sunt de opt ani încheiați la Petersburg și încă n-am aproape nici o cunoștință. Și parcă la ce mi-ar folosi cunoștințele? Ori cu, ori fără ele, Petersburgul tot îmi e cunoscut de la un cap la altul; de aceea mi s-a și părut că mă părăsesc toți atunci când orașul întreg a-nceput deodată să-și adune calabalâcul și-n graba mare să plece la vile. Eram îngrozit la gândul că voi rămâne singur și trei zile la rând am tot hoinărit pe străzi, copleșit de o adâncă tristețe, dar fără să înțeleg ce anume se petrece cu mine. Fie că mergeam pe Nevski Prospekt, fie că străbăteam parcul sau rătăceam pe chei, nu mai întâlneam nici o singură figură, nici una singură dintre acelea cu care mă obișnuisem a da ochii prin câte unele locuri, la anumite ore, de un an întreg. Ele, desigur, nu mă cunoscuseră, dar eu le cunoșteam... Le cunoșteam bine... Aproape că le studiasem fizionomiile și le admiram când erau vesele, ori mă cuprindea ipohondria când le vedeam posomorându-se. Mai-mai că legasem și un fel de prietenie cu un bătrânel pe care nu era zi de la Dumnezeu să nu-l întâlnesc, la o anumită oră, pe Fontanka. Avea o înfățișare atât de gravă

și era atât de cufundat în gânduri! Tot timpul mor-măia ceva pe sub nas, gesticula cu stânga, iar în mâna dreaptă ținea un baston lung și cam noduros, terminat sus cu o măciulie de aur. Cred că și el mă observase și prinsese față de mine oarecare simpatie ciudată. Am convingerea că, dacă s-ar fi întâmplat să nu fiu la ora știută în același loc de pe Fontanka, unde de obicei ne întâlneam trecând unul pe lângă altul, l-ar fi cuprins ipohondria. Iată de ce câteodată aproape că ne și salutăm, mai ales când amândoi eram în bună dispoziție. Mai deunăzi, după ce nu ne văzuserăm de două zile încheiate, când ne-am întâlnit într-a treia, ceva ne-a și împins să ne ducem mâinile la pălărie, dar ne-am oprit totuși la timp, am lăsat frumos mâinile în jos și am trecut cu simpatie unul pe lângă celălalt. Dar mie îmi sunt tot așa de cunoscute și casele. Când trec pe stradă, parcă fiecare îmi iese în cale, mă privește cu toate ferestrele și doar că nu-mi spune: „Bună ziua! Cum vă mai simțiți? Și eu, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt sănătoasă, iar pe la începutul lunii mai mi se va adăuga un etaj”; sau: „Cum stați cu sănătatea? Căci eu de mâine intru în repetiție”; sau: „Era cât pe ce să ard și am tras o spaimă

grozavă“ etc. Printre ele, vorbesc de case, am și prietene apropiate; una are de gând să se caute în vara aceasta la un arhitect. Voi trece înapoi în fiecare zi pe acolo, ca nu cumva – Doamne păzește! – s-o „lecuiască de-a binelea“. Sau n-am să uit niciodată întâmplarea cu o căsuță foarte drăguță, de culoare roz-deschis. Era din piatră, dar atât de drăgălașă și mă privea așa de prietenos, pe urmă la necioplitele ei vecine se uita cu atâta mândrie, încât inima-mi tresărea de bucurie ori de câte ori mi se întâmpla să trec pe lângă ea. Când, odată, ce să vedeți: săptămâna trecută, cum mergeam pe stradă privind către prietena mea, numai ce aud un strigăt jalnic: „Văleeeu... vor să mă vopsească în galben!“ Scelerații! Barbarii! Nu i-au cruțat nimic: nici coloanele, nici cornișele – și prietena mea s-a îngălbenit ca un canar. De supărare, doar că nu mi s-a vărsat toată fierea în sânge și nici până acum nu mi-am revenit în puteri, să pot să mă revăd cu sărmana mea sluțită, pe care s-au găsit s-o vopsească în culoarea Imperiului Ceresc¹.

¹ Până în anul 1912, culoarea națională a Chinei (Imperiul Ceresc) a fost galbenul; drapelul chinez reprezenta imaginea dragonului pe fond galben.

Așadar, cititorule, cred că înțelegi cam în ce fel cunosc eu întreg Petersburgul.

Ți-am și spus că trei zile la rând m-a chinuit o stranie neliniște, până când să-mi dau seama de pricinile ei. Nici pe stradă nu mă simțeam bine (lipsea unul, nu era altul, unde o fi cutare?) – dar barem acasă parcă nici nu-mi mai aparțineam. Două seri m-am perpelit ca pe jărat, să aflu ce nu-mi vine la socoteală în ungherul meu? De ce mă simt atât de stingherit acolo? Și cu o privire nedumerită cercetam varul pereților verzui, afumați, tavanul acoperit de păienjenișul pe care Matriona îl ocrotea cu multă pricepere, întregul mobilier, priveam fiecare scaun, tot gândindu-mă: nu cumva aici e buba? Fiindcă la mine în casă, chiar dacă un singur scaun nu stă pe locul unde-l știam ieri, eu însumi încep să nu-mi mai aparțin. Mă uitam apoi la fereastră și tot zadarnic... nu-mi era cătuși de puțin mai ușor! Mi-a venit chiar la un moment dat s-o chem pe Matriona și am dojenit-o părintește pentru păienjeniș și pentru necurătenia din casă, dar femeia... m-a privit cam nedumerită, atâta tot, și s-a retras fără să spună un cuvânt, iar păienjenișul și azi spânzură în același

loc. În sfârșit, de abia în dimineața aceasta mi-am dat seama ce se petrece cu mine. Aha! De mine fug, prin urmare, din cauza mea șterg ei puțin, cărăbănindu-se la vile. Iertați-mă că întrebunțez cuvinte banale, dar mie nu-mi arde de figuri de stil și rafinamente... Nu-mi arde, pentru că tot ce există în Petersburg, fie că s-a mutat, fie că o să se mute la vilă, oricare domn onorabil, cu înfățișarea gravă, ce tocmește în fața mea un birjar, mi se preface în minte numaidecât într-un venerabil cap de familie, care – după obișnuitele preocupări plictisitoare de serviciu – se îndreaptă fără bagaje, înconjurat de familia sa, către vilă; în fiecare trecător mi se pare că recunosc un aspect cu totul aparte care vorbește ca de la sine oricărui nou-întâlnit și parcă fiecare trecător nu spune decât: „Eu, domnule, sunt aici numai așa, în trecere, dar să știți că peste două ore plec la vilă“. Dacă se deschide un geam, în care până mai adineauri ciocăneau niște degete subțirele, albe ca zahărul, și se ivește acolo căpșorul unei fetițe drăgălașe care strigă după vânzătorul de ghivece cu flori, nu-mi închipui imediat altceva decât că florile nu se cumără numai așa, ca o încântare de primăvară sau

pentru prinenirea unui apartament sufocant de oraș, ci pentru că, iată, peste foarte puțin timp, cu toții se vor muta la vilă, ducând cu ei acolo și florile. Mai mult decât atât, în statornica mea plăcere de-a descoperi mereu ceva nou, am avut de-atâtea ori mulțumiri așa de mari, încât ajunsesem să nimeresc fără greș, numai după înfățișarea pietonilor, în ce vilă locuiește fiecare. Locuitorii insulelor Kamenii și Aptekarski sau cei de pe șoseaua Peterhof se distingeau prin stilul studiat al manierelor, prin eleganța hainelor de vară și prin luxoașele trăsurile cu care veneau în oraș. Cei din Pargolov și mai de departe impuneau de la prima vedere prin bună-cuviință și seriozitate; vizitatorul insulei Krestovski sărea în ochi prin veselia și nepăsarea sa. Dacă nu se întâmpla să întâlnesc vreun convoi lung de căruțași, cu hățurile în mâini, călcând agale pe lângă căruțele încărcate cu munți întregi de calabalâc (mese, scaune, divane turcești ori neturcești și felurite alte catrafuse ori fleacuri gospodărești), deasupra cărora adesea – uneori chiar în vârful grămezii de boarfe – trona câte o bucătăreasă sfrijită, paznică pătimașă a avutului boieresc; ori dacă stăteam să mă uit după luntrile

greu încărcate cu fel de fel de obiecte casnice, după luntrile care lunecau agale pe Neva sau Fontanka, până către Pârâul Negru sau către insule – căruțele și luntrile se înzeceau, se însuteau în imaginația mea; și mi se părea că totul s-a ridicat și pleacă, mi se părea că totul începe să se mute în caravane întregi la vile; că întreg Petersburgul e amenințat să ajungă un imens pustiu, așa încât, până la urmă, mi se făcea tare rușine, mă simțeam personal jignit și începea să mă roadă tristețea pentru că numai eu nu aveam unde și de ce să plec la vilă. Aș fi fost gata să mă sui în oricare căruță și bucuros să plec cu orice domn cu înfățișare respectabilă care ar fi tocmit o birjă; însă nimeni, absolut nimeni nu mă invita; ca și cum mă uitaseră, ca și cum aș fi fost într-adevăr străin pentru ei!

Am umblat nespus de mult, până la extenuare, până când – potrivit obiceiului meu – am izbutit să uit cu totul unde mă aflu și m-am pomenit dintr-odată la marginea orașului. În clipa aceea mi-a revenit veselia și, lăsând în urmă bariera, am apucat-o peste câmpurile însămânțate, peste imașuri, reîmprospătat prin toată ființa mea, simțind cum o povară apăsătoare mi se ridică de pe suflet. Toți

trecătorii mă priveau prietenos și doar că nu mă salutau; pe toți îi scâldea parcă o rară mulțumire și toți, până la unul, fumau țigări de foi. Eu însumi eram bucuros, ceea ce niciodată nu se mai întâmplase cu mine. Ca și când m-aș fi pomenit deodată undeva în Italia – atât de puternic năvălea (uimindu-mă) în sufletul meu natura, dereticând prin odăile inimii mele de orășean pe jumătate bolnav, de om pe care aproape că-l sufocaseră pereții drepți ai orașului.

Ceva nespus de înduioșător îmbracă la Petersburg natura, odată cu sosirea primăverii, când își deschide acolo cerul belșugurile sale de puteri și râvne, iar de jur împrejur totul dă în verde și se împodobește cu fermecătoare smalțuri de flori... Fără să vreau, natura îmi duce atunci gândul, nu știu cum, la câte o fată ofilită și picotind de bolnăviciune, dintre cele la care și dumneavoastră priviți uneori cu milă, câteodată cu un fel de compătimitoare dragoste, alte dăți, pur și simplu, nici nu o luați în seamă, dar care se întâmplă pentru câte o clipă, deodată, ca într-o taină, să se facă nespus de frumoasă, încât dumneavoastră înșivă rămâneți muți de încântare și, fără să